

Yazı Başlığı: Dîn-i İslâm'da Hedef-i Münâkâşa Olan Mesâil'den: İrs ve Zekât

Müellif: Mustafa Sabri Efendi

Dergi: Beyanülhak, Cilt 2 Sayı 50

Tarih: 22 Şubat 1325

İngiltere'de kanûn-i verâset, bütün emvâl ekber evlâdın yed-i tasarruf ve idaresine kalmak suretiyle olarak bu yüzden servetin inkisâma uğramaması İngilizlerin maruf olan servetleriyle sebep olduğundan ve İslam'da kanun-i verasetin bu faydayı temin edemediğinden bahsedenler bulunuyor.

Evvela, İngilizlerin bu sayede zengin oldukları menzûrun fihtir (tartışılır bir meseledir). Eğer bu servet, ekberiyeti haiz evladın servetleri manasına ise teslim olunabilir. Evlad-ı saire ise tâli'in zengin anadan, babadan doğmak mazhariyetine bir de zengin ananın ve babanın büyük evladı olmak üzere doğmak kaydının seyyie-yi inzimâmına uğramaları yüzünden hasıl olan ye'is ve iğbirâr (üzüntü ve gücenme) ile en ziyade büyük kardeşlerine ait bulunan bir serveti tevsîa'ya (büyütmeye) çalışabilmeleri pek müsteb'ittir (uzak ihtimaldir). Hisâb-ı vüstâ ve tabî ile iki kardeşi birbirine düşüren bu kanuna karşı küçük kardeşler büyük bir fevkaladelik, hilaf-ı me'mûl bir metânet ibraz ederek bundan müteessir oluyorlar ise bu defa servetin kanûn-ı mezkûrdan ziyade ihve-i mahrûmede görülen fevkaladeliğe atfetmek münasip olur. Nitekim, bu ittihad-ı efkara, bu fikr-i teavüne malik olan kardeşler toplu bir sermaye ile birlikte ticaret etmek üzere bi't-terâzî (rızaşarak) mallarını taksim etmek istemezlerse bunların, Şerîat-ı İslamiye'de dahi istedikleri kadar idameyi şirket edebilmeleri için hiçbir mani yoktur. Kanûn-i mezkûre şu halin, şu ticaret-i müşterekenin mecburi olması, taht-ı temine alınması ise temin-i istifadeden olarak müraccah addolunmuştur. Çünkü kardeşler müttefik oldukları takdirde bi'l-ihtiyar dahi ticaret-i müşterekede bulunabilirler hilafı takdirinde ise bunları ittifaka mecbur eylemek ihtilafı teşdîd etmekten başka bir şeye yaramaz.

Bu kanunun tevsî'-i servete (servetin büyümesine) hadim olacağı farz ve teslim edilse bile bu kadar insanları hukukundan men ederek cem'-ü iddihâr edilen serveti ne yapayım? Mesela

bütün insanlar hükümetler tarafından kuvvet-i lâ yemût (ölmez, yok olmaz bir kuvvet) haline yakın bir maişetle iktifaya mecbur edilerek, sefâhet derecesine varmayan bir takım mesârif-i müreffeheden memnû' tutularak bu suretle arttırılan paralarına sahipleri hesabına iddihâr ve irbâh olunmak (kar getirtmek ve el koymak) veyahut mirasları büyük kardeşlerin eydiyeyi tahakkümüne bırakılmayarak daha tasarrufkârâne olmak üzere hükümetler tarafından idare edilmek dahi ittisâ'-ı serveti mucip olur. Kezalik hiçbir kimseye zerre kadar merhamet etmeyerek, açlığından ölürken görülen bir zavallıya bir dilim ekmek vermeyerek, on paranın üstüne on düğüm örerek servet sahibi olmak da mümkündür. Fakat ne çare ki bunlardan birinci ve ikinci usûl-i servetin muhtevi olduğu şiddete kanun-i hürriyet ve sonuncusunun delalet ettiği hast-ü denâite (aşağılık ve hastalığa) kanûn-i hamîyyet müsait olmaz. Demek isteriz ki insanlar için her ne suretle olursa olsun ale'l-ıtlak cem'-i servet muktezâyı akl-ü hikmet değildir.

Nitekim, ilm-i servet ahkamına istinaden alem-i İslam'daki ferîza-yı zekata itiraz ederek "Bir Adam alnının teriyle kazandığı malının yüzde iki buçuğunu muhtacîne vermeye niçin mecbur olsun, karşılıksız olarak vukû bulan şu sarfiyât kavaid-i ilm-i servete mugayırdır" denilir de bulunduğu halde biz bu itirazı müstakil bir makale ile cevap vermeye tenezzül olunmayacak kadar eğersiz bulduk. Hakikaten insan bu gibi ahkam-ı mukaddese-i İslamiye'yi intikâda kalkışmak için iki manasıyla hiss-i insâftan tecerrüt etmelidir. Acaba düşünülüyor mu ki insanların yalnız ilm-i servet kavanîni ile amel olmaları mümkün olamayıp ma'delet, fazilet, izzet-i nefis ve muavenet-i hemcinsî gibi kavanîn-i insâniyeti de büsbütün unutmamaları velhasıl yalnız bir kanuna değil bütün kavânîn-i medenîyenin halîtasını (karışımını) yaparak, nükât-ı i'tilâfını (ülfet edip birleştikleri noktaları) bularak düstûru'l-amel (prensip) ittihaz etmeleri lazımdır. Hele bir (biz?) Müslümanlar ve Osmanlılar, Dînimizin teşvikiyâtından başka ecdâd-ü eslâfımızdan vâris olduğumuz hubb-i meâlî (yücelik sevgisi), tebcîl-i mekârim hissiyatıyla da muhtacîne muavenetin tenâkus-i serveti mucip olması kanununa karşı mütehekkimâne: (sanki bilinmedik bir hakikat-i keşf keşfolunmuş) deyiveriyoruz. Vaktiyle ecille-i dinimizden iki zat-ı Şerif (1) teklif ve tekellüften (sorumlu tutmak ve sorumluluk almak) ari olarak mahza fikr-i istirşâd ile görüşürken:

-Taişiniz ne yoldadır (hayat geçiminiz nasıldır)?

İstifsârina karşı:

-Bulursak yeriz, bulmazsak sabrederiz.

Cevabını alan zâtın:

-Bizim memleketin (Horasan) kilâbı da (köpekleri de) böyledir. Biz, bulmazsak şükrederiz. Bulursak îsâr-ü ibzâl ederiz.

Demesi de deminki kanûn-i servete uymuyor değil mi? Bir de muhtacîne muavenet noksan serveti mucip olduğu fikrini teslim etmesek ne lazım gelir, çünkü vermekle malın eksilmesi gibi hasbe'z-zâhir (görünüş itibariyle) malum olan bir şeyin hakâik-i ilmiye sırasında tadâd olunacak kadar değeri yoktur, bunu herkes bilir. Marifet, kûtah-bînânın (kısa, dar görüşlülerin) kendi kendilerine akıl erdiremeyecekleri bir hakikati meydana koymaktır. İşte bütün sathî nazarân ile beraber hükm-i mezkûru kabul eden kaide-i servete rağmen bizim kanun-i hikmet beyanımız [بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ إِلَّا بِقِيَاسٍ ذِكْرُ اللَّهِ أَكْبَرُ وَاللَّهُ عَزِيزٌ عَلِيمٌ](Hazret-i Mevlâ, faizi mahveder, öte yandan sadakaları da bereketlendirir) (Bakara Sûre-i Şerîfesi, 276. Âyet-i Kerîme) buyuruyor.

El verir ki biz bu hale, sadâkâtın izdiyâd-ı emvâli mucip olacağına zimân-ı İlâhî (İlâhî bir tazmînât vaadi) ile de itimat ederiz. Ve bu bapta ciddi bir kuvve-i imaniyenin asârı görüleceğine şüphe etmeyiz. Fakat bunun cihet-i maddiyesi de şayan-ı dikkattir. Çünkü bir memlekette servet-i hakikiye o memleketin servet-i umumiyesi olmak lazım gelir. Aç ve çıplak ahalinin gayr-i memnû' nazarları altında beş on zenginin payidar olması, hele mesûd ve müsterih yaşaması pek müşkil olur. Bir kere muavenet görmeyen fukaranın gözleri ağniyayı memleketin emvâlinde olmak yüzünden çok mehâzîr tevellüt eder. Saniyen, fakr-ü ihtiyaçtan nâşi birçok emrâz-ı sâriyenin baş gösterebilmesi cihetiyle memleket bir takım mesârif ihtiyarına mecbur olur ki bu tesîrattan ağniya dahi mâlen ve bedenlen azâde kalamazlar. Zaten çaresine bakılmayan fakr-ü ihtiyacın kendisi de sârî bir hastalıktır.

Salisen, fakr-ü zaruret tenâküs-i nüfus, vâridât-ı devletin mahdûdiyetini ulûm ve fünûnun tammüm edememesini icap ederek bu suretle hasıl olan za'f-i umuminin isticlâb edeceği tesîrât-ı hâricîyede bi't-tab' umumî olur. Erbâb-ı dikkat bu gibi nükât (incelikler) ve dekâiki her gün işitilerek manası düşünülmemeye alışılan (2) (مهمه مهمه مهمه مهمه)

(Sadaka belayı def eder ömrü de uzatır) Hadisinden istihrâc edebilirler.

[Ma ba'di var]

Mustafa Sabri

Hazırlayan: Bayezid Mete

Editör: Süleyman Arif Aslan

Dipnotlar:

[1]: İbrahim bin Edhem ile Şakîk-i Belhî Kuddisehu Esrârahuma

[2]: Hadîs-i Şerîfî bu lafızlarla bulamadık ve fakat şu hâliyle rivâyet var. “سَكَّرَ اللَّهُ لِرَبِّهِ الْغَيْبَ وَالْغَيْبُ لِرَبِّهِ الْغَيْبُ” “Gizli verilen sadaka, Rabb’in gadabını söndürür, ve sila-yı rahm de ömrü uzatır”. (Ebû Ümâmeti’l-Bâhilî, Şerhu Selâsiyâtî’l-Müsned, 2/248, Taberânî:8014, Hasen bir rivayet)